

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра інформаційних технологій в фізико-енергетичних системах

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної роботи

Антон ІВАНТЕЛЕЙМОНОВ
“_____” _____ 2021 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
МОДЕЛЮВАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ**

рівень вищої освіти	другий (магістерський)
галузь знань	10 Природничі науки
спеціальність	105 Прикладна фізика та нанометаріали
освітня програма	«Прикладна фізика енергетичних систем»
вид дисципліни	за вибором
ННІ	комп'ютерної фізики та енергетики

2021 / 2022 навчальний рік

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Моделювання енергетичних процесів» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів спеціальність: 105 Прикладна фізика та наноматеріали

освітня програма: «Прикладна фізика енергетичних систем»

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Моделювання енергетичних процесів» є отримання магістрами уявлень про моделювання процесів в енергетиці.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти після засвоєння навчальної дисципліни «Обчислювальний експеримент в енергетиці. Моделювання енергетичних процесів» мають продемонструвати такі результати навчання:

знання методів моделювання роботи джерел енергії, процесів передачі енергії механізмам, роботи механізмів з точки зору фізики.

уміння вміння застосовувати методи чисельного моделювання процесів передачі енергії, оцінювати основні фізичні характеристики джерел енергії і механізмів, проводити аналіз результатів розв'язку математичних задач моделювання.

1.3. Кількість кредитів: 5.

1.4. Загальна кількість годин: 150 годин.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни

За вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	-
Семестр	
1-й	-
Лекції	
-	-
Практичні, семінарські заняття	
-	-
Лабораторні заняття	
48 год.	-
Самостійна робота	
102 год.	-
В тому числі індивідуальні завдання	
-	-

1.6. Заплановані результати навчання:

У результаті навчання студенти придбають:

досвід використання математичних методів сучасної фізики при аналізі енергетичних процесів.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

1. *Людина як джерело енергії і механізм.* Потужність. Коефіцієнт корисної дії. Виконана робота і кількість тепла, яке виділилось. Моделювання енергетичних процесів.
2. *Прості механізми* – важіль, нерухомий блок. Рухомий блок. Поліспасти. Поворотні механізми – кабестан, лебідка. Співвідношення між силою і переміщенням. Важелі в тілі людини.
3. *Вітер як джерело енергії. Парус.* Моделювання сил, які діють на парус. Рух парусного судна під різними кутами до вітру. Математичний опис діючої сили, опору руху, швидкості руху. Ефект Магнуса. Його застосування.
4. *Вітер як джерело енергії. Вітряні енергетичні установки.* Вітряні енергетичні установки – застосування, потужність, коефіцієнт корисної дії.
5. *Гідротехнічні установки.* Закони гідродинаміки, які застосовуються в них. Потенціальна і кінетична енергетична енергія водяного потоку. Водяне колесо, водяна турбіна. Гідроелектричні станції. Використання енергії морських припливів. Моделювання процесів в гідротехнічних установках.
6. *Енергія випромінювання Сонця.* Інтенсивність на поверхні Землі. Теплові установки. Моделювання теплових процесів в нагрівальних установках. Застосування в державах Середньої Азії, Африки. Фотоелектричний ефект. Напівпровідникові сонячні батареї.
7. *Енергія випромінювання Сонця.* Другі можливості використання сонячної енергії. Перетворення в НВЧ випромінювання і транспортування її на Землю. Сонячний парус.
8. *Теплові енергетичні установки.* Фазові переходи в речовині. Рівняння Ван-дер-Ваальса. Виділення і поглинання енергії при фазових переходах. Горіння. Теплові електростанції.
9. *Теплові двигуни.* Паровоз, двигун внутрішнього згорання, дизель. Цикли роботи. Коефіцієнт корисної дії. Газові турбіни. Авіаційні двигуни – турбогвинтовий, турбореактивний, прямоточний.
10. *Ракети.* Історичний розвиток. Рух тіла з змінною масою.
11. *Імпульсні установки.* Стрільба. Зовнішня балістика. Рух тіла в атмосфері.
12. *Електричні енергетичні установки.* Хімічні джерела електричного струму. Сухі елементи. Акумулятори. Енергетичні характеристики – напруга. Внутрішній опір, ємність. З'єднання елементів в батареї. Генератори постійного струму. Підключення споживачів. Електродвигуни постійного струму. Закон Ома. Закон Джоуля-Ленца. Залежність опору провідника від температури.
13. *Електричні енергетичні установки.* Генератори змінного струму. Параметри змінного струму. Лінії передачі електричної енергії. Двигуни змінного струму. Трансформатори. Активна і реактивна енергія. Параметр $\cos \varphi$.
14. *Трифазний струм.* Генератори. Електродвигуни.
15. *Електричний резонанс.* Напруга, добротність резонансного контура. Резонанс в високовольтних високочастотних установках. Резонанс в радіотехніці і лазерній техніці.
16. *Освітлювальні прилади.* Лампи розжарення. Газорозрядні лампи. Світлодіоди.

17. Лазери.

18. *Енергія атому. Реакція ділення ядра атому.* Радіоактивність (П'єр Кюрі). Спонтанна радіоактивність урану, радію, полонію та ін. (П'єр Кюрі, Марія Склодовська-Кюрі). Штучна радіоактивність (Резерфорд, Жоліо-Кюрі). Ділення ядра атома урану. Ланцюгова реакція. Виділення енергії. Атомна бомба. Керована реакція. Атомна енергетика.

19. *Енергія атому. Термоядерна реакція синтезу легких ядер атомів.* Воднева бомба. Два шляхи до керованої реакції – токамаки і лазерний синтез.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с.р.		л	п	лаб.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1		-	-	2	-	6	-	-	-	-	-	-
Тема 2		-	-	4	-	6	-	-	-	-	-	-
Тема 3		-	-	2	-	6	-	-	-	-	-	-
Тема 4		-	-	4	-	7	-	-	-	-	-	-
Тема 5		-	-	2	-	6	-	-	-	-	-	-
Тема 6		-	-	4	-	6	-	-	-	-	-	-
Тема 7		-	-	2	-	8	-	-	-	-	-	-
Тема 8		-	-	4	-	6	-	-	-	-	-	-
Тема 9		-	-	2	-	8	-	-	-	-	-	-
Тема 10		-	-	4	-	6	-	-	-	-	-	-
Тема 11		-	-	2	-	6	-	-	-	-	-	-
Тема 12		-	-	4	-	7	-	-	-	-	-	-
Тема 13		-	-	2	-	6	-	-	-	-	-	-
Тема 14		-	-	4	-	6	-	-	-	-	-	-
Тема 15		-	-	2	-	6	-	-	-	-	-	-
Тема 16		-	-	4	-	6	-	-	-	-	-	-
Усього годин	150	-	-	48	-	102	-	-	-	-	-	-

4. Теми лабораторних занять

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Моделювання процесів в людині як джерелу енергії.	2
2	Вітряні енергетичні установки – застосування, потужність, коефіцієнт корисної дії.	4
3	Теплові сонячні установки. Моделювання теплових процесів в нагрівальних установках. Застосування в державах Середньої Азії, Африки. Фотоелектричний ефект. Напівпровідникові сонячні батареї.	2
4	Використання сонячної енергії в космосі. Перетворення в НВЧ випромінювання і транспортування його на Землю. Сонячний парус. Рух космічного корабля з сонячним парусом.	4

5	Фазові переходи в речовині. Виділення і поглинання енергії при фазових переходах. Горіння. Теплові електростанції.	2
6	Цикли роботи теплових машин. Коефіцієнт корисної дії. Газові турбіни. Авіаційні двигуни – турбогвинтовий, турбореактивний, прямоточний. Графічний та цифровий аналіз дії теплових двигунів.	4
7	Ракети. Рух тіла з змінною масою. Математичне моделювання руху ракети.	2
8	Стрільба. Зовнішня балістика. Рух тіла в атмосфері.	4
9	Хімічні джерела електричного струму. Сухі елементи. Акумулятори. Енергетичні характеристики – напруга, внутрішній опір, ємність. Закон Ома. Закон Джоуля-Ленца. З'єднання елементів в батареї. Генератори постійного струму. Підключення споживачів. Моделювання передачі електричної енергії від електростанції до споживача. Залежність опору провідника від температури. Моделювання застосування терморезисторів.	2
10	Генератори змінного струму. Параметри змінного струму. Лінії передачі електричної енергії. Двигуни змінного струму. Трансформатори. Активна і реактивна енергія. Параметр $\cos\phi$. Моделювання процесів в лінії передачі змінного струму.	4
11	Трифазний струм. Генератори. Електродвигуни. Моделювання процесів в трифазних лініях передачі.	2
12	Резонанс. Добротність резонансного контура. Резонанс в високочастотних високочастотних установках. Резонанс в радіотехніці і лазерній техніці.	4
13	Освітлювальні прилади. Лампи розжарення. Газорозрядні лампи. Світлодіоди.	2
14	Лазери. Лазерні діоди. Резонатори. Лазерні пучки. Застосування потужних лазерів для обробки матеріалів.	4
15	Енергія атома. Радіоактивність. Ділення ядра атома урану. Моделювання проходження частинок через речовину. Ланцюгова реакція. Виділення енергії. Атомна бомба. Керована реакція. Атомна енергетика.	2
16	Термоядерна реакція синтезу легких ядер атомів. Воднева бомба. Керована реакція в високотемпературній плазмі. Токамаки. Лазерний термоядерний синтез. Теплові режими з заостренням.	4
Разом		48

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вітряні енергетичні установки – застосування, потужність, коефіцієнт корисної дії.	6
2	Водяне колесо, водяна турбіна. Гідроелектричні станції. Використання енергії морських припливів. Моделювання процесів в гідротехнічних установках.	6
3	Теплові сонячні установки. Моделювання теплових процесів в нагрівальних установках. Застосування в державах Середньої Азії,	6

	Африки. Фотоелектричний ефект. Напівпровідникові сонячні батареї.	
4	Можливості використання сонячної енергії в космосі. Перетворення в НВЧ випромінювання і транспортування її на Землю. Сонячний парус.	7
5	Фазові переходи в речовині. Виділення і поглинання енергії при фазових переходах. Горіння. Теплові електростанції.	6
6	Цикли роботи теплових машин. Коефіцієнт корисної дії. Газові турбіни. Авіаційні двигуни – турбогвинтовий, турбореактивний, прямоточний.	6
7	Ракети. Рух тіла з змінною масою.	8
8	Стрільба. Зовнішня балістика. Рух тіла в атмосфері.	6
9	Хімічні джерела електричного струму. Сухі елементи. Акумулятори. Енергетичні характеристики – напруга, внутрішній опір, ємність. З'єднання елементів в батареї. Генератори постійного струму. Підключення споживачів. Електродвигуни постійного струму. Закон Ома. Закон Джоуля-Ленца. Залежність опору провідника від температури.	8
10	Генератори змінного струму. Параметри змінного струму. Лінії передачі електричної енергії. Двигуни змінного струму. Трансформатори. Активна і реактивна енергія. Параметр $\cos\varphi$.	6
11	Трифазний струм. Генератори. Електродвигуни.	6
12	Напруга, добротність резонансного контура. Резонанс в високовольтних високочастотних установках. Резонанс в радіотехніці і лазерній техніці.	7
13	Освітлювальні прилади. Лампи розжарення. Газорозрядні лампи. Світлодіоди.	6
14	<i>Лазери.</i>	6
15	Енергія атома. Радіоактивність (П'єр Кюрі). Спонтанна радіоактивність урану, радю, полонію та ін. (П'єр Кюрі, Марія Склодовська-Кюрі). Штучна радіоактивність (Резерфорд, Жоліо-Кюрі). Ділення ядра атома урану. Ланцюгова реакція. Виділення енергії. Атомна бомба. Керована реакція. Атомна енергетика.	6
16	Термоядерна реакція синтезу легких ядер атомів. Воднева бомба. Два шляхи до керованої реакції – токамаки і лазерний синтез.	6
	Разом	102

6. Індивідуальні завдання

Не передбачені

7. Методи контролю

При оцінюванні успішності і зарахуванні окремих модулів враховуються робота студента під час проведення самостійної роботи. Формою підсумкового контролю успішності навчання є виконання завдань заліку.

8. Схема нарахування балів

T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	T16	100
4	8	5	8	4	9	4	8	4	10	4	8	4	8	4	8	

T1, T2 ... – теми розділів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання
90 _ 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

9. Рекомендована література

Основна література

1. Седов Л.И. Механика сплошной среды. В 2 т. М.: Наука, 1973. Т.1. 535 с.
2. Бабкин А.В., Селиванов В.В. Прикладная механика сплошных сред. В 3 т. М.: МГТУ, 1998. Т.1. 367 с.
3. Башта Т.М., Руднев С.С. и др. Гидравлика, гидромашины и гидроприводы. М.; Машиностроение, 1982. 423 с. 4. Седов Л.И. Введение в механику сплошной среды. М.: Гос. изд. ф-н лит-ры, 1962, 284 с.

Допоміжна література

1. Бэтчелор Дж. Введение в динамику жидкости. М.: Мир, 1973. 792 с.
2. Валландер С.В. Лекции по гидроаэромеханике. Л.: Изд. ЛГУ, 1978. 296 с.
3. Кочин Н.Е., Кибель И.А., Розе Н.В. Теоретическая гидромеханика. 4.1. - М.: Физматгиз, 1963. -584 с.
4. Кочин Н.Е., Кибель И.А., Розе Н.В. Теоретическая гидромеханика. 4.2. - М.: Физматгиз, 1963. -728 с.
5. Лаврентьев М.А., Шабат Б.В. Проблемы гидродинамики и их математические модели. М.: Наука, 1973. 416 с.
6. Ландау Л.Д., Лифшиц Е.М. Теоретическая физика том 6-й: Гидродинамика. М.: Наука, 1986 736 с.

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції інше методичне забезпечення

1. https://ru.wikipedia.org/wiki/механіка_суцільних_середовищ
2. http://ua-referat.com/Поняття_суцільного_середовища
3. http://studopedia.com.ua/1_131126_elementi-mehaniki-sutsilnih-seredovishch.html
4. <http://lectoriy.mipt.ru/course/TheoreticalPhysics-ContinuumMechanics-14L>